

PEREHDYTYSMATERIAALI OPPAASEEN:

KÄYTÄNNÖN OHJEISTUSTA OPETUSALAN AMMATTILAISELLE LAPSEEN KOHDISTUNEEN SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN, HOUKUTTELUN JA SEKSUAALIVÄKIVALLAN ILMETESSÄ

Oulun kaupungin Turvallinen Oulu -hankkeen julkaisu yhteistyössä Suojellaan Lapsia ry:n kanssa.

KÄYTÄNNÖN OHJEISTUSTA OPETUSALAN AMMATTILAISELLE LAPSEEN KOHDISTUNEEN SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN, HOUKUTTELUN JA SEKSUAALIVÄKIVALLAN ILMETESSÄ - OPAS

Opasta tarvitaan koska:

- Lapsiin kohdistuva seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta koetaan usein vaikeaksi aiheeksi kohdata ja ottaa puheeksi. Kuitenkin jokaisen aikuisen vastuulla on tukea omalla toiminnallaan lapsen oikeutta tulla suojelluksi kaikissa ympäristöissä.

Oppaan tarkoitus:

- On toimia **työntekijän tukena** lapseen kohdistuneen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä ja sen käsittelemisessä.

Opas sisältää:

- **Käytännön keinoja ja apuvälineitä** oppilaiden tukemiseen, muun muassa valmiita kirjepohjia huoltajien tiedottamiseen ja viranomaisilmoitusten laatimiseen.

KÄYTÄNNÖN OHJEISTUSTA OPETUSALAN AMMATTILAISELLE

LAPSEEN KOHDISTUNEEN SEKSUAALISEN
HÄIRINNÄN, HOUKUTTELUN JA
SEKSUAALIVÄKIVALLAN ILMETESSÄ

Suojellaan Lapsia
Protect Children

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

SISÄLLYSLUETTELO

1. Terminologia	5
2. Akuutin tilanteen hoitaminen	6
Kun saat tietoosi tapauksen tai epäilyn lapsen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta	7
Jos lapsen tai nuoren intiimikuva on jollakin toisella henkilöllä	8
Miten toimia, jos saat tietoosi, että lapsen tai nuoren alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?	8
Esimerkkikysymyksiä ammattilaisille	9
3. Ilmoittaminen eri tahoille	10
Ilmoitusvelvollisuus	10
4. Huoltajien tiedottaminen	12
Huoltajille lähetettävää materiaalia	13
Lapsen oireilu, joka viittaa mahdolliseen lisätuen tarpeeseen	13
Kirjepohja	14
5. Psykososiaalinen tuki ja varautuminen	15
Käytännön keinoja oppilaiden tukemiseen	15
Miten traumaattinen kokemus vaikuttaa lapseen?	15
Lapsen tai nuoren tukeminen kouluarjessa	17
Apuvälineitä lapsen tai nuoren tukemiseen	19

LUKU 1: TERMINOLOGIAA

- **Seksuaalinen häirintä**
- **Seksuaaliväkivalta**
- **Seksuaalissävyytteisten kuvien tai viestien lähettäminen – *Sexting***
- **Houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin - *Grooming***
- **Seksuaalisilla kuvilla kiristäminen – *Sextortion***

1. TERMINOLOGIAA

Seksuaalinen häirintä

Opetushallitus on tuottanut oppaan seksuaalisen häirinnän käsittelemiseen kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaassa kuvataan, mitä seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan ja miten yleistä lapsiin kohdistuva seksuaalinen häirintä on. Lisäksi oppaassa esitellään toimenpiteitä ja keinoja lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen. [Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Seksuaalisen häirinnän osalta tulee huomioida, että kun se kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen tai alle 18-vuotiaaseen lapseen, ja jos tekijä on luottamus- tai auktoriteettiasemassa (kuten opettaja tai valmentaja) voi teko täyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai sen yrityksen tunnusmerkistön.

Seksuaaliväkivalta

Lapsen kohdistuva seksuaaliväkivalta on laaja käsite, joka pitää sisällään hyvin eritasoisia lapsen kehon rajoja rikkovia tekoja. Teot voivat vaihdella leikinomaisesta koskettelusta painostamiseen, pakottamiseen ja fyysiseen ja henkiseen väkivallan käyttöön.

Seksuaalissävyytteisten kuvien tai viestien lähettäminen – *Sexting*

Sexting -llä tarkoitetaan yhteisesti sovittuun ja osapuolten väliseen suostumukseen perustuvaa seksuaalissävyytteisten kuvien, kuvataallenteiden tai viestien lähettämistä digitaalisen laitteen tai palvelimen välityksellä. Mikäli *sexting* ei perustu molempinpuoliseen suostumukseen, teot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

Houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin – *Grooming*

Grooming, eli lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin, on moniulotteinen ilmiö. *Groomingilla* tarkoitetaan yleisesti aikuisen tai lasta huomattavasti vanhemman henkilön pyrkimystä houkutella lasta seksuaalisiin tekoihin. Tämä voi tapahtua esimerkiksi ottamalla yhteyttä lapseen tai luomalla luottamuksellisen suhteen lapseen. Tekijä voi olla lapselle entuudestaan tuttu mutta erityisesti verkkovälitteinen *grooming* tapahtuu usein lapselle tuntemattoman henkilön toimesta. Tekijä saattaa houkutella lasta osallistumaan seksuaalissävyytteiseen keskusteluun digitaalisessa mediassa, välttämään itsestään intiimiä kuvamateriaalia tai pyrkiä tapaamaan lapsi kasvokkain. Tekijä saattaa myös äkillisesti säikäyttää lasta saattaen hänet hämmennyksen tilaan, jota hyödyntää seksuaalisen teon toteuttamiseksi. *Grooming* voi johtaa myös muihin rikoksiin, esimerkiksi kiristykseen (*sexortion*), tai muihin seksuaalirikoksiin (raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö). Verkkovälitteisessä houkuttelussa tekijä voi toimia joko omalla profiilillaan, tai tekeytyä valeprofiilin avulla toiseksi esimerkiksi samanikäiseksi lapsen kanssa.

Seksuaalisilla kuvilla kiristäminen – *Sextortion*

Sextortion, eli *sexual extortion*, tarkoittaa seksuaalisilla kuvilla kiristämistä. Tarkoituksena on saada lapsi esimerkiksi lähettämään seksuaalissävyytteistä kuvamateriaalia kiristäjälle. Nykyteknologian kehittyessä tekijät hyödyntävät myös kuvanmuokkausohjelmia, joiden avulla he voivat manipuloida lapsen kasvot alastomaan kehoon ja kuvaa käyttämällä kiristää lapselta joko lisää seksuaalissävyytteistä kuvamateriaalia tai rahaa.

LUKU 2: AKUUTIN TILANTEEN HOITAMINEN 1/2

Jokaisen aikuisen, joka havaitsee seksuaalista häirintää, epäilee tai saa tiedon lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tulee huolehtia, että asia viedään eteenpäin viipymättä. Kun lapsi tai nuori kertoo sinulle kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta:

- Pyri aina rauhallisuuteen ja järjestä lapsen/nuoren kuuleminen tilassa, jossa ei ole muita. Kuuntele myötätuntoisesti.
- Anna lapsen/nuoren kertoa rauhassa omin sanoin, mitä on tapahtunut. Lapsen uskallus kertoa asiasta on suuri luottamuksen osoitus. Älä vie lasta seuraavalle ammattilaiselle, kuten rehtorille, kertomaan samaa tarinaa.
- Älä lupaa lapselle, että pidät asian salassa. Voit kuitenkin luvata, että teet parhaasi asian selvittämiseksi ja lapsen tukemiseksi.
- Älä tuo keskusteluun asioita, joita lapsi ei ole itse maininnut.
- Kerro, että sinun on helpompi auttaa lasta/nuorta kun kirjoitat hänen kertomansa tarkasti ylös sana sanalta. Kirjaa ja dokumentoi tarkasti lapsen kertomus. (Kts. ohje)
- Selitä lapselle hänen ikänsä ja kehitystason mukaisesti, mitä seuraavaksi tapahtuu ja kerro, että lapsi saa tilanteeseen tukea.
- Mikäli sinulla on syy epäillä rikosta, kerro rehellisesti lapselle, että velvollisuutesi on ilmoittaa asiasta poliisille ja lastensuojeluviranomaisille. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille: [Microsoft Word – Ilmoituslomake lapseen kohdistuneesta seksuaalirikosepäilystä.doc.docx \(thl.fi\)](#)
- Ota lapsen/nuoren kertoma aina vakavasti. Kiitä lasta luottamuksesta ja siitä, että hän tuli kertomaan tapahtuneesta. Älä tuo esille omia mielipiteitäsi. Pyri pysymään mahdollisimman rauhallisena ja neutraalina.
- Muistuta lasta, ettei hän ole tehnyt mitään väärää.

Etukäteen hankitut ja viranomaisten yhteystiedot helpottavat akuutin tilanteen selvittämistä!

LUKU 2: AKUUTIN TILANTEEN HOITAMINEN 2/2

Kun huoltaja tai vanhempi kertoo sinulle epäilystään lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta

- Pyri aina rauhallisuuteen ja kuuntele myötätuntoisesti.
- Anna vanhemman/huoltajan kertoa rauhassa mitä on tapahtunut ja ota huoltajan kertoma vakavasti.
- Kerro, että sinun on helpompi edistää asioiden hoitamista, kun kirjoitat hänen kertomansa tarkasti ylös. Kirjaa ja dokumentoi tarkasti mitä huoltaja sinulle kertoo.
- Kerro vanhemmalle/huoltajalle, mitkä ovat sinun velvollisuutesi, kun olet saanut tietoosi asian.
- Kerro vanhemmalle, että asia otetaan vakavasti. Konsultoi tarvittaessa viranomaisia. Mikäli sinulla on syy epäillä lapseen kohdistunutta seksuaalirikosta, kerro, että sinulla on velvollisuus ilmoittaa asiasta poliisille ja lastensuojeluviranomaisille. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille: [Microsoft Word - Ilmoituslomake lapseen kohdistuneesta seksuaalirikosepäilystä.doc.docx \(thl.fi\)](https://www.thl.fi/fi/Ilmoituslomake_lapseen_kohdistuneesta_seksuaalirikosepaailysta.doc.docx)

Jos huoltaja tai vanhempi kertoo sinulle epäilyistään lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta lapsen tai nuoren ollessa paikalla on tärkeää keskeyttää huoltaja ja järjestää kuuleminen siten, ettei lapsi ole paikalla. Jatkossakin on hyvä ohjeistaa vanhempaa, ettei hän puhu epäilyistään lapsen kuullen mahdollisten viranomaisten jatkotoimien turvaamiseksi.

LUKU 2: Jos saat tietosi, että lapsen alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?

Jos lapsi tai nuori on huolissaan, että hänen intiimikuvansa on vaarassa levitä hallitsemattomasti, esimerkiksi viestintäkanavissa tai netissä on tärkeä ohjeistaa lasta/nuorta.

- Lapsen tai nuoren on tärkeä lähettää viesti kuvan hallussapitäjälle, esimerkiksi:

"Sinulla ei ole oikeutta säilyttää kuvaani/videotani, eikä jakaa sitä kenenkään kanssa / Haluan, että poistat kuvani/videoni".
- Halutessa viestiin voi lisätä tarkempia tietoja kuvamateriaalista kuten esimerkiksi "joka otettu x.x.xxxx/ jonka lähetin sinulle x.x.xxx") Selkeän viestin lähettäminen kuvan/videon poistamiseksi on tärkeää. Viesti kannattaa myös säilyttää mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten esimerkiksi ottamalla siitä kuva.

LUKU 2: Jos saat tietosi, että lapsen alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?

- Pysy rauhallisena ja muistuta lasta, että kaikille asioille voidaan tehdä jotain. Tärkeintä on vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta (kts. henkisen tuen kolme pilaria).
- Jos lapsen tai nuoren alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan, ota siitä kuvakaappaus.
- Mikäli epäilet rikosta, tee asiasta rikosilmoitus (Oulussa ammattilaisella on mahdollisuus konsultoida poliisin konsultaationumeroa) ja lastensuojeluilmoitus. Muista, että ilmoitukseen riittää "syy epäillä". Poliisin tehtävä on selvittää täyttääkö tapahtunut rikoksen tunnusmerkistön ja kuulustella asianomaisia. Mikäli epäilet kyseessä olevan nuorten välinen yhteiseen suostumukseen perustuva *sexting*, konsultoi lastensuojelua tai poliisia. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille: [Microsoft Word – Ilmoituslomake lapseen kohdistuneesta seksuaalirikosepäilystä.doc.docx \(thl.fi\)](#)
- Jos epäilet tai saat tietosi, että lapsen alastonkuvat kiertävät mahdollisesti esimerkiksi ikätovereiden suljetuissa viestiryhmissä, vaadi, että kuvamateriaalin saaneet poistavat sen välittömästi.

LUKU 2: Jos saat tietosi, että lapsen alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?

- Lapsille ja nuorille on tärkeä kertoa, että alaikäisen alastonkuvaa tai videota hallussaan pitävä, sekä levittävä nuori voi syyllistyä rikokseen (sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan hallussapito/levittäminen, yksityisyyttä loukkaavan tiedon levittäminen, kunnianloukkaus). Tämänkaltaiset tapahtumat voivat johtaa pahimmillaan siihen, että intiimiä kuvamateriaalia levittävät henkilöt joutuvat vahingonkorvaukselliseen tai rikosoikeudelliseen vastuuseen.
- Muistuta myös, että alaikäisestä salaa otettu kuvamateriaali, mikä on kuvattu esim. pukeutumis- tai saniteettitiloissa voi täyttää salakatselun tunnusmerkistön ja näin myös rikoksen tunnusmerkistön.
- Tilanne herättää usein voimakkaita tunteita kaikissa asianomaisissa ja niistä on hyvä keskustella.
- Konsultoi matalalla kynnyksellä poliisia ja sosiaalityön ammattilaisia sekä alueesi terveydenhuollon ammattilaisia.
- Muista, että jos lapsi/nuori kertoo sinulle kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta hänen tavoitteenaan on saada tukea ja apua. Opettajasta voi luonnollisesti tuntua, että tehdessään viralliset ilmoitukset lastensuojeluun ja poliisille, hän rikkoo lapsen luottamuksen. Opettaja kuitenkin tukee ja suojelee lasta parhaiten noudattamalla virallisia ohjeistuksia ja lakia.

LUKU 3: ILMOITTAMINEN ERI TAHOILLE

LUKU 3: ILMOITTAMINEN ERI TAHOILLE

ILMOITUSVELVOLLISUUS

Huomioithan, että laki velvoittaa sinua ilmoittamaan epäilyksi lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta poliisille ja lastensuojeluun:

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki (417/2007) 1 §).

Laki velvoittaa mm. kaikkia lasten kanssa työskenteleviä ja toimivia tahoja ilmoittamaan epäillyt lapseen kohdistuneet seksuaalirikokset aina poliisille ja lastensuojeluun (Lastensuojelulaki (417/2007) 25§ 3 momentti).

Lisäksi opettajan on viipymättä ilmoitettava kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos epäilee, että lapsi on hoidon ja huolenpidon tarpeessa, tai elää kehitystään vaarantavissa olosuhteissa tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen arviointia (Lastensuojelulaki (417/2007) 25§ 1 momentti).

Koulun sisäinen tiedottaminen poliisin ja lastensuojelun ohjeistuksen mukaisesti:

Mikäli kyseessä on useita oppilaita koskeva tapaus, rehtori ja sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuusjohtaminen (Siku-Turjo) suunnittelevat tiedottamiseen liittyvät jatkotoimenpiteet viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti.

LUKU 4: HUOLTAJILLE TIEDOTTAMINEN

LUKU 4: HUOLTAJIEN TIEDOTTAMINEN

- Huoltajien tiedottaminen tapahtuu yleensä **viranomaisten** kautta. Jos viranomaiset ohjeistavat koulun kriisiryhmän jäseniä ottamaan yhteyttä vanhempiin, se tulee tehdä mahdollisimman pian. Lapsen tai nuoreen kohdistuneen seksuaalirikoksen tai -epäilyn jälkeen koulun kriisiryhmän tärkein tehtävä on tukea oppilaan hyvinvointia ja opintojen tukemista.
- Mikäli kyseessä on useita oppilaita koskeva tapaus, rehtori, yhdessä sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuusjohtamisen (Siku-Turjo) kanssa, suunnittelee tiedottamiseen liittyvät jatkotoimenpiteet, kuten mahdollisen vanhemmille tiedottamisen koulun kautta, viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti. Tiedottaminen tapahtuu aina viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti.
- Joissain tilanteissa on tarpeellista viestiä tapahtuneesta oppilaiden huoltajille. Opas sisältää kirjepohjaesimerkit vanhemmille tiedottamiseen. Koulun kriisiryhmä voi muokata ja täydentää kirjeen sisältöä tapaukseen sopivaksi yhdessä asiaa hoitavien viranomaisten kanssa. Kirjeen ohessa on hyvä lähettää huoltajille myös tietoa niistä lapsen oireista ja merkeistä, jotka viittaavat mahdolliseen lisätuen tarpeeseen.

LUKU 4: HUOLTAJIEN TIEDOTTAMINEN

Seuraavat ohjeet voivat auttaa huoltajien kanssa kommunikoinnissa:

- Pysy rauhallisena ja ota huoltajan tunnereaktiot ja huoli vastaan.
- Kerro huoltajalle, mitä koulu on tehnyt asian suhteen, mitä ja kenelle tapauksesta on ilmoitettu.
- Noudata viranomaisten ohjeistusta (lastensuojelu tai poliisi) tiedottamisessa.
- Kerro huoltajalle, että hänellä on oikeus saada tukea Oulun sosiaali -ja kriisipäivystyksestä tai Rikosuhripäivystyksestä, jos kyseessä on vakava seksuaalirikos. Usein kriisissä olevalle henkilölle on helpompi, että hänelle järjestetään palvelu. Pyydä huoltajalta lupa yhteystietojen välittämiseen
- Oulun sosiaali -ja kriisipäivystykseen tai Rikosuhripäivystykseen, josta huoltajaan ollaan yhteydessä.
- Jos lapsen huoltaja on epäiltynä rikoksesta, konsultoi viranomaisia ja noudata tarkasti heidän antamia ohjeita.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 1/9

1. Käytännön keinoja oppilaiden tukemiseen
2. Miten traumaattinen kokemus vaikuttaa lapseen?
3. Lapsen tai nuoren tukeminen kouluarjessa
4. Digiturvataidot

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 2/9

Tuettaviin oppilaisiin kuuluvat niin uhrit, tekijät kuin myös ne oppilaat, jotka ovat silminnäkijöitä tai todistajia tai tapaus on muuten vaikuttanut heihin.

1. Käytännön keinoja oppilaiden tukemiseen

- Sinun velvollisuutesi on olla turvallinen ja rauhallinen ammattilainen ja varmistaa kouluarjen jatkuminen mahdollisimman turvallisena.
- Hanki tietoa traumaattisen tapahtuman lapselle aiheuttamista mahdollisista oireista ja reaktioista.
- Lapsen oireillessa hae hänelle tukea oppilashuoltoryhmästä. Oppilashuoltoryhmä arvioi ulkopuolisen lisätuen ja palveluiden tarpeen.
- Koulun oppilashuollon on tärkeä tehdä yhteistyötä poliisin ja lastensuojelun kanssa oppilaan hyvinvoinnin ja koulunkäynnin turvaamiseksi koko rikosprosessin ajan.
- Koulun tulee järjestää tarvittaessa tukea myös kaikille koulun ammattilaisille, joita tapaus koskettaa.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 3/9

2. Miten traumaattinen tapahtuma vaikuttaa lapseen?

- Posttraumaattinen stressi on reaktio, jossa keho ja mieli on joko alivireänä tai ylivireänä, aiheuttaen usein univaikeuksia, keskittymisvaikeuksia, mieleen tunkeutuvia mielikuvia traumaattisesta tapahtumasta, painajaisunia sekä välttelemiskäyttäytymistä.
- Kyseessä on luonnollinen reaktio traumaattisen kokemuksen jälkeen, mutta sen kesto vaihtelee yksilöllisesti. Useimmilla reagointi lievittyy noin parissa viikossa. Mikäli reagointi jatkuu tai pitkittyy, tarvitsee lapsi tai nuori ammattilaisten tilanteen arviointia ja mahdollista tukea. Myös huoltajille ja muille lapsen läheisille voi traumaattinen tilanne tuottaa samankaltaisia oireita ja reaktioita.
- Lapsen arkinen tapa ajatella, esimerkiksi "maailma on turvallinen paikka" voi myös usein muuttua. Hän voi nähdä ihmiset manipuloivina ja epäluotettavina. Lapsella tai nuorella voi ilmetä kielteistä ajattelua, toivottomuutta ja toiminnan vaikeuksia. Tämä voi näkyä lapsen leikissä, unessa ja pienillä lapsilla eroahdistuksen lisääntymisessä tai aikuiseen takertumisessa. Lapsi tai nuori voi olla passiivinen ja vetäytyvä tai ärtynyt ja kiukkuinen.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 4/9

2. Miten traumaattinen tapahtuma vaikuttaa lapseen?

- Lapset tai nuoret reagoivat kokemaansa seksuaaliseen häirintään, houkutteluun ja seksuaaliväkivaltaan yksilöllisesti.
- Lapsiin kohdistuvilla seksuaalirikoksilla on kielteinen yhteys lapsen tai nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja hoitamattomina ne vaikuttavat usein aikuisikään asti.
- Tulee myös muistaa, että verkkovälitteiset seksuaalirikokset ovat usein lapselle tai nuorelle aivan yhtä haitallisia ja aiheuttavat varsin samankaltaisia oireita ja häiriöitä kuin fyysisesti kasvokkain tehty seksuaaliväkivalta. Teot ovat lapselle tai nuorelle aina vahingollisia, mutta on myös tärkeä huomioida yksilöllisyys toipumisprosessissa.
- Oppilashuollon moniammatillisen tiimin on tärkeä varmistaa seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle varhainen tuki ja apu mahdollisten koulunkäyntiin heijastuviin haasteiden ja ongelmien minimoimiseksi.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 5/9

3. Lapsen tai nuoren tukeminen kouluarjessa

- Kun lapsi on käynyt läpi traumaattisen kokemuksen ja oireilee, on luonnollista, että opettaja haluaa tukea ja auttaa lasta.
- Opettajan tehtävänä ei kuitenkaan ole toimia terapeuttina vaan hänen tehtävänsä on varmistaa, että koulupäivä muodostuu osaksi lapsen tai nuoren turvallista arkea.
- Opettajan tulee aina noudattaa virallisia ohjeistuksia ilmoitusvelvollisuudesta ja toimia virallisten ohjeistuksien mukaisesti. Esimerkiksi lapsen intiimien kuvien tai alastonkuvien levitessä hallitsemattomasti verkkoon, opettaja voi antaa yleisiä ohjeita oppilaille (opas s. 8).
- Lapsen alastonkuvien poistaminen digitaalisesta mediasta on haastavaa ja vaatii usein laajaa yhteistyötä niin viranomaisten kuin muiden tahojen, kuten verkkoalustojen ylläpitäjien, kesken.
- Opettajan tulee myös varmistaa, että lapsi saa koulusta oppilashuollon palveluita sekä ohjauksen tarvittavaan moniammatilliseen tukeen.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 6/9

Voit tukea seksuaalista häirintää, houkuttelua (grooming) ja seksuaaliväkivaltaa kokenutta lasta tai nuorta seuraavilla tavoilla:

- Etene lempeästi ja osoita ymmärrystä lapsen tilannetta kohtaan. Lapset ja nuoret haluavat aitoa empatiaa opettajilta ja hyväksyvätkin sen vain sellaisena, aitona.
- Ylläpidä selkeät ja turvalliset arjen rajat. Voit helpottaa ja keventää lapsen koulutyön määrää. On kuitenkin tärkeää, että lapsen koulupäivä pysyy mahdollisimman ennallaan, pitäen sisällään tutut säännöt ja rutiinit, sillä se lisää turvallisuuden tunnetta ja auttaa keskittymään sen hetkiseen elämään.
- Koulussa on omat vaatimuksensa ja rutiinit on hyvä säilyttää. Oppilaan tulisi kuitenkin tietää, että hän voi pitää tauon, jos tuntee itsensä uupuneeksi tai ahdistuneeksi. Käy keskustelua oppilaan kanssa ja säädä opetus ja vaatimukset sellaisiksi, joihin oppilas kykenee sillä hetkellä. Se, mihin oppilas kykenee traumaattisen kokemuksen jälkeen, on hyvin yksilöllistä. Voi ilmetä esim. passiivisuutta, keskittymisvaikeutta tai myös tavanomaiseen koulusuoritukseen kykenemistä.
- Traumaattinen kokemus voi vähentää lapsen elämänhallinnan tunnetta, joten voit tarjota vaihtoehtoisia keinoja tuttujen rutiinien tekemiseen, esim. "haluatko tehdä tämän työn parityönä vai yksin rauhallisessa tilassa?" Näin toimimalla annat lapselle kokemuksen, että hän voi edelleen päättää joistakin asioista itse.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 7/9

- Voit tukea lasta tai nuorta rauhoittumisessa, esimerkiksi tarjoamalla rauhallisen tilan, jota lapsi voi käyttää (lisätietoa s. 20) tai opettamalla rauhallista palleahengittämistä.
- Osoita, että välität kysymällä huomaavaisesti ja säännöllisesti ajan myötä, kuinka lapsi voi tai miten hänellä menee. On tärkeää, että olet kiinnostunut oppilaasta ja näet hänet kokonaisena eikä tilanteen uhrina. Älä kuitenkaan nosta koulupäivän aikana esiin, äläkä kysele lapselta mahdollisesta traumaattisesta tapahtumasta, ellei lapsi tai nuori puhu siitä spontaanisti itse.
- Jos lapsi tai nuori puhuu kokemuksistaan, tee selväksi, että seksuaaliväkivalta ei ole koskaan lapsen syytä. Ohjaa lapsi kahdenkeskeiseen keskusteluun. Ota lapsen kertoma ja tunteet vastaan, kuuntele, ole läsnä ja näytä, että välität.
- Sinun ei käytännössä tarvitse tehdä muuta kuin osoittaa lapselle, että kuuntelet ja ymmärrät, toistamalla hänen sanomansa ja huomioimalla lapsen tunteet. Älä lisää omia tulkintoja tilanteesta esim. arvaamalla miltä jokin kokemus tuntuu lapsesta tai mitä lapsi ajattelee. Odota, että lapsi kertoo itse, sillä hänen kokemuksensa ja tuntemuksensa voivat poiketa täysin oletuksistasi.
- Lisää tietoa refleктоivasta kuuntelemisesta oppaan s. 21.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 8/9

- Tunteista puhuminen voi auttaa, vaikka käsittelyssä olevat tunteet eivät liittyisikään suoraan traumaattisiin kokemuksiin.
- Auta lasta tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä ja säätelemisessä. Ymmärrä lapsen erilaisia tunteita ja reaktiota. Hyväksy ja normalisoi ne lapselle. Piirtäminen, maalaaminen, tanssiminen ja leikkiminen ovat vaihtoehtoisia tapoja ilmaista tunteita ja ajatuksia. Hyviä konkreettisia vinkkejä ja työkaluja oppaan sivulla 20.
- Lapsen kokema seksuaalinen häirintä, houkuttelu tai seksuaaliväkivalta heijastuvat usein kielteisesti lapsen itsetuntoon. Niinpä on tärkeä sisällyttää koulupäivään aktiviteetteja, jotka tukevat lapsen itsetuntoa.
- Luo toivoa oppilaalle. Tapahtunutta ei voi poistaa, mutta lapsi voi saada apua toipumiseen.

LUKU 5: PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN 9/9

4. Digiturvataidot

- Luokan kanssa on hyvä ottaa digiturvallisuuteen, kuten kuvien jakamiseen, liittyvät ohjeet kertaukseen.
- Olisi tärkeä myös pitää säännöllinen (esim. kerran viikossa tai kuukaudessa) tunti luokassa, jonka aikana lapset tai nuoret voisivat esittää digiturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä tai kertoa kokemuksistaan opettajalle.
- Tämän voi tehdä esimerkiksi luokassa olevan kysymyslaatikon avulla, johon oppilaat voivat jättää anonyymisti kysymyksiä tai kommentteja.
- Avoin, salliva ja keskusteleva ilmapiiri luokassa helpottaa lapsen avautumista digiturvallisuuteen liittyvistä huolista.

SÄHKÖINEN VERSIO

www.turvataitokasvatus.fi

OULU